

Zingaieva N. E.

Mykolayiv State Agrarian University

Matvienko S. A.

Mykolayiv State Research Forensic Centre of the MIA of Ukraine

THE FORMATION AND FUNCTIONING OF NATIVE SUNFLOWER MARKET

Summary

The article analyzes the conditions of formation and functioning of the market of sunflower and its processing products. It was carried out a rating of Ukrainian regions on sunflower production. The main factors of influence on sunflower production over the past four years were defined. Sunflower oil market, the structure of exports, pricing, customs and tax regulation of the market were analyzed. Trends of the market of sunflower and sunflower oil and priority areas for further development were identified based on the data.

Key words: agriculture and food sector of Ukraine, sunflower market, exports, sunflower oil, processing capacity.

УДК 338.2

Ільчук В. П.

Штирхун Х. І.

Чернігівський національний технологічний університет

МЕХАНІЗМ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ РИНКУ ОРГАНІЧНОЇ ПРОДУКЦІЇ

Наведено схему розв'язання проблем розвитку ринку органічної продукції в Україні. Визначено складові державного регулювання ринку органічної продукції. Розроблено організаційно-економічний механізм державного регулювання ринку органічної продукції.

Ключові слова: державно-приватне партнерство, механізм, державне регулювання, ринок органічної продукції, органічне виробництво.

Постановка проблеми. Повільний розвиток ринку органічної продукції в Україні зумовлений низкою негативних факторів, одним з яких є недосконале законодавство та обмежена роль державних органів влади у сфері регулювання ринку органічної продукції. Держава – це головний та найважливіший суб'єкт регулювання ринку органічної продукції, тому для ефективного функціонування учасників цього ринку необхідно розробити дієвий організаційно-економічний механізм його державного регулювання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Різноманітні підходи до розробки організаційно-економічного механізму розвитку органічного виробництва широко та ґрунтовно досліджено у працях вітчизняних учених: В. Чудовської [5], О. Шкуратова, В. Кипоренка, Р. Безуса [1], А. Вдовиченка [2], Д. Кропивка та інші.

В. Чудовська наголошує на тому, що організаційно-економічний механізм відображає взаємозв'язок держави з суб'єктами господарювання в умовах ринку та забезпечує збалансований розвиток екологічного виробництва, метою якого є ефективне виробництво фізіологічно повноцінної продукції, підвищення її якості, відтворення родючості ґрунтів, поліпшення стану навколишнього середовища [5, с. 92].

Рис. 1. Схема розв'язання проблем розвитку ринку органічної продукції в Україні

Джерело: авторська розробка

А. Вдовиченко стверджує, що організаційно-економічний механізм розвитку органічного землеробства передбачає комплексне застосування інструментів вирішення проблем розвитку органічного землеробства шляхом реалізації заходів щодо підвищення ефективності впровадження органічного методу землеробства та популяризації екологічно чистої продукції серед споживачів [2].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Не дивлячись на вагомий внесок вищенаведених науковців у теоретичні основи розвитку органічного виробництва, розробці методичних підходів до створення організаційно-економічного механізму державного регулювання ринку органічної продукції та його складових не було приділено достатньо уваги.

Метою статті є розробка організаційно-економічного механізму державного регулювання ринку органічної продукції, який здатен гармонізувати інтереси виробників і споживачів органічної продукції, забезпечити продовольчу безпеку та сталий розвиток національної економіки України.

Виклад основного матеріалу. Виробництво органічної продукції має свої особливості та характеризується підвищеною ризикованістю у порівнянні з іншими галузями економіки. Неефективна діяльність багатьох підприємств, які займаються виробництвом органічної продукції в Україні, пов'язана з рядом проблем, які потребують розв'язання (див. рис. 1).

Тому забезпечення державної підтримки органічних аграрних підприємств має реалізовуватись на базі організаційно-економічного механізму державної підтримки органічного виробництва за допомогою відповідних принципів, важелів, методів та інструментів, враховуючи специфіку галузі (див. рис. 2).

Під час розробки організаційно-економічного механізму державного регулювання ринку органічної продукції були враховані фактори, які впливають на державне регулювання органічного виробництва:

а) ендегенні: інноваційно-інвестиційна та фінансова спроможність та привабливість галузі; інформатизація виробничих і ринкових процесів; техніко-технологічне оснащення; забезпеченість інтелектуальним і людським капіталом; культура виробництва; забезпеченість природно-біологічними ресурсами;

б) екзогенні: інституціональне середовище; кон'юнктура глобального і національного ринків; експортна спроможність та імпортна залежність країни відносно продуктів галузі; економічна та політична стабільність; інфраструктурна забезпеченість; розвиток кредитно-фінансової системи; рівень оподаткування та страхування; галузеві державні програми розвитку та підтримки; державне стратегічне планування; попит на продукцію галузі; культура споживання; доходи населення; природно-кліматичні умови [1, с. 25].

Державне регулювання органічного виробництва та ринку органічної продукції має бути комплексним. Складові державного регулювання потребують деяких пояснень.

Законодавче та нормативно-правове забезпечення спрямовані на визначення правових, економічних і соціальних основ

виробництва та реалізації органічної продукції.

Удосконалення управління та розвиток інституційної інфраструктури полягає у створенні таких взаємозв'язків між учасниками органічного виробництва, який відповідав би загальній концепції його розвитку. В основі цих взаємозв'язків повинна лежати модель інноваційного розвитку агропромислового сектора «Аграрна освіта – аграрна наука – агропромислове виробництво», яка полягає у тісній співпраці всіх учасників органічного ринку та іншими суб'єктами господарювання за підтримки державних органів влади.

Одним із напрямів такої співпраці може бути державно-приватне партнерство, яке впроваджується на певний термін (від 5 до 50 років) (див. рис. 3). Реалізація державно-приватного партнерства спрямована на досягнення спільної мети, під час якого кожна зі сторін, в рамках цього партнерства, вносить свій вклад в розвиток сектора органічного виробництва через екологізацію аграрно-промислового комплексу [3].

Іншим напрямом є підтримка існуючих громадських органічних організацій, створення асоціацій виробників, спілок споживачів органічної продукції, а також створення системи реалізації органічної продукції за допомогою мережі заготівельних пунктів, спеціалізованих аграрних ринків, магазинів, організації спеціальних місць на оптових сільськогосподарських ринках та мережі прямого збуту сільськогосподарської продукції від виробника до споживача тощо з урахуванням особливостей кожного регіону.

Фінансова підтримка та система стимулювання полягають у застосуванні державою фінансових інструментів, що спрямовані на створення сприятливих умов для ведення органічного господарства, заохоченні виробників та впровадженні системи штрафів та санкцій до порушників екологічних норм.

Дані підходи можна конкретизувати та розділити на інструменти заохочення та інструменти покарання (див. рис. 4).

Науково-дорадча підтримка полягає у формуванні та розвитку міцної наукової бази у сфері органічного виробництва та включає у себе аграрну вищу освіту, наукові розробки, технологічний розвиток та консультативні послуги для виробників продукції.

До навчальних програм ВНЗ має вводитися курс «Органічне сільськогосподарське виробництво» для формування екологічної свідомості у студентів та підтримки здорового способу життя, а також має проводитися підготовка фахівців в галузі органічного виробництва з деталізованими дисциплінами у цьому напрямі, наприклад «Основи виробництва органічної продукції», «Маркетинг органічної продукції» тощо.

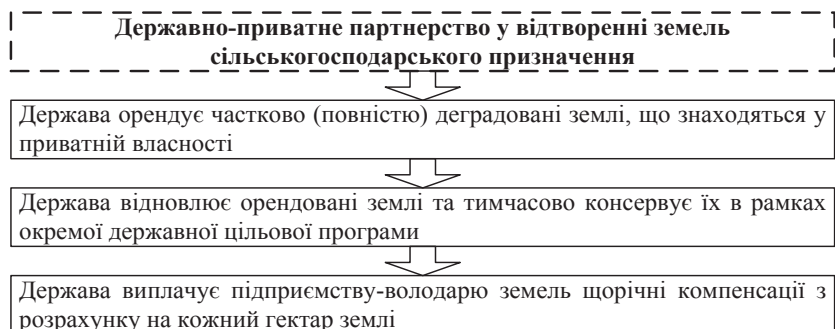

Рис. 3. Приклад державно-приватного партнерства в країнах ЄС

Джерело: авторська розробка

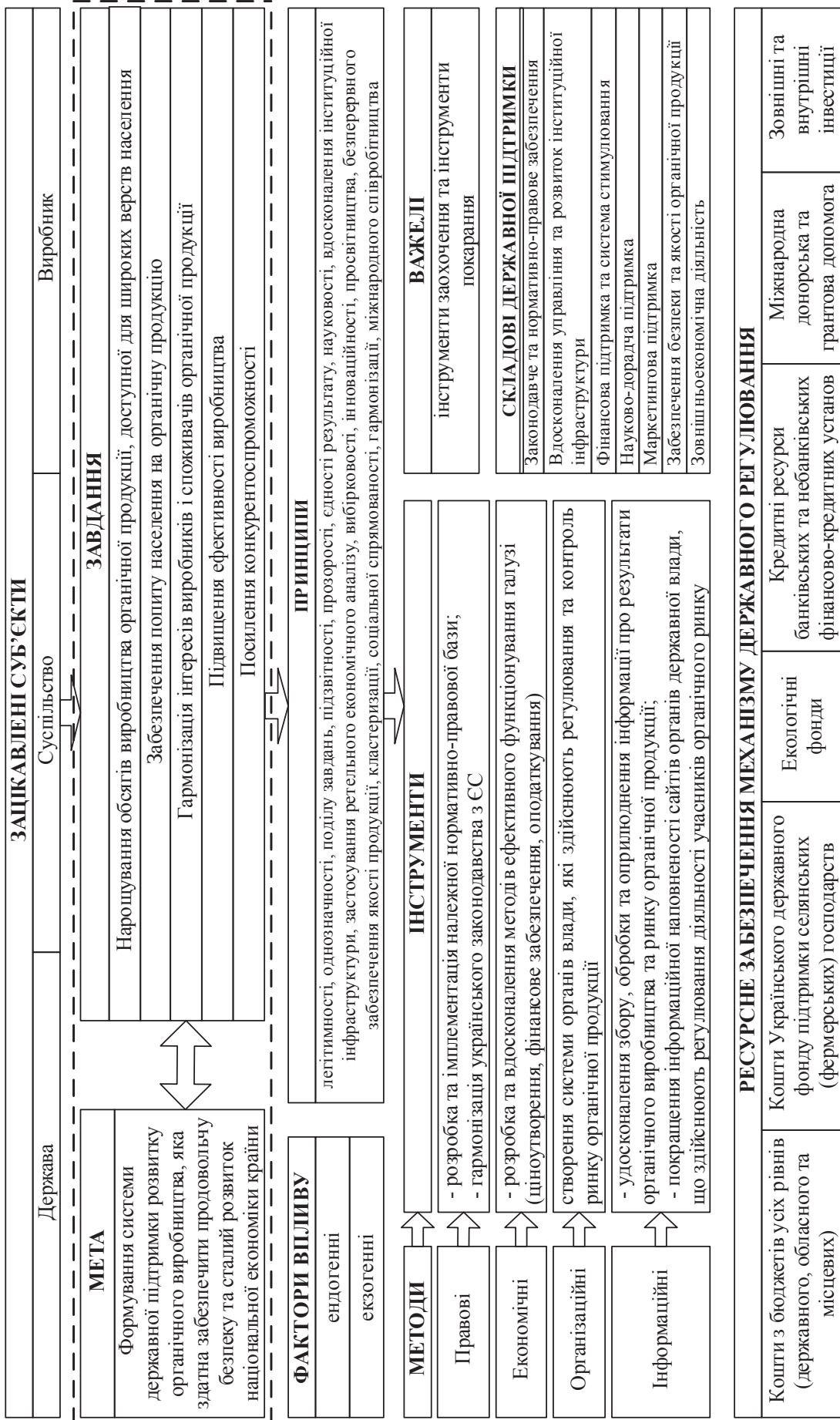

Рис. 2. Організаційно-економічний механізм державного регулювання ринку органічної продукції

Джерело: авторська розробка

Держава повинна стимулювати виробництво біологічних засобів захисту рослин та тварин, органічних добрив; виведення сортів рослин, стійких до несприятливих погодних умов, хвороб та шкідників, хвороб; розширення наукових досліджень органічного виробництва; впровадження енерго- та ресурсозберігаючих технологій; розробку, та впровадження інноваційних технологій, включаючи переробку, зберігання та транспортування органічної продукції.

Держава має здійснювати стимулюючі заходи для тісної співпраці між виробниками органічної продукції та науково-дослідними установами у сфері ведення органічного господарства.

Інформація та досвід щодо ведення органічного виробництва має поширюватися через створення відповідних інформаційно-консультаційних центрів, дорадчих служб, які надавали б висококваліфіковану допомогу при виборі спеціалізації господарства, організації та ведення органічного виробництва та поради для ефективного збуту продукції тощо.

Маркетингова підтримка – надзвичайно важлива складова розвитку органічного виробництва у складі ринку органічної продукції. Вона надає можливість прогнозувати товарообіг, вивчати потреби споживчого ринку та визначати, які види органічної продукції буде користуватись попитом, яка цінова політика задовольнить потенційного споживача та через які канали збуту краще продавати продукцію.

Інформаційна підтримка є складовою маркетингової. Метою інформаційної підтримки є популяризація органічної продукції серед населення України, спрямована на формування здорового способу життя через наголошення на головних характеристиках-перевагах органічної продукції.

Забезпечення безпеки та якості органічної продукції включає систему заходів, які пов'язані зі стандартизацією, сертифікацією та маркуванням органічної продукції, а також мережею установ, які уповноважені виконувати вищенаведені функції. Дана система складається з:

- встановлення чітких стандартів на сільськогосподарську продукцію на основі гармонізації національних стандартів якості з міжнародними;
- забезпечення захисту прав споживачів через жорсткий контроль за якістю продукції;
- запровадження національної системи сертифікації та маркування органічної сільськогосподарської продукції, включаючи підтримку сертифікованих лабораторій з перевірки якості продуктів харчування;
- впровадження державного маркування органічної продукції, яке забезпечить

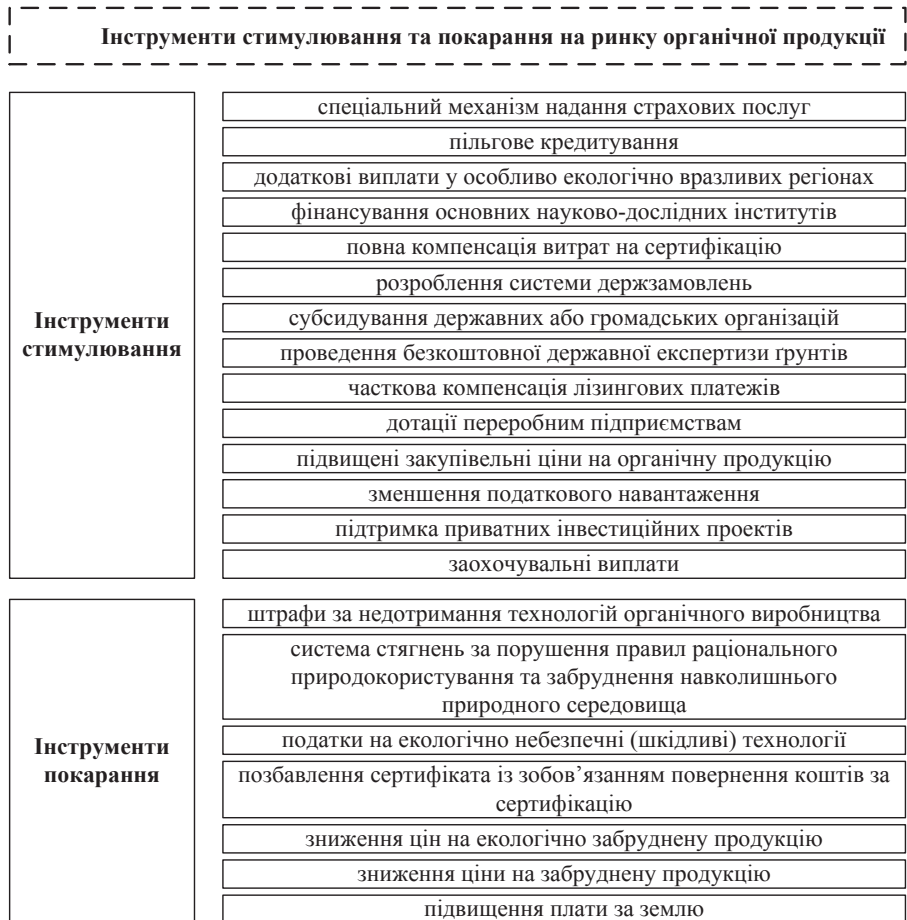
захищеність органічної продукції та візуальне розпізнання продукції вітчизняного виробництва;

- боротьби із шахрайством (представлення звичайної продукції як органічної).

Зовнішньоекономічна діяльність полягає у розвитку зовнішньоекономічних зв'язків для полегшення доступу на зовнішні ринки органічної сільськогосподарської продукції та проведення експортно-імпортних операцій.

Розробка та впровадження організаційно-економічного механізму державного регулювання органічного сектору економіки має дуже важливе значення не тільки для стимулювання виробництва та споживання, а й для прискорення темпів економічного розвитку країни в цілому, а саме:

- допомагає фермерам у плануванні їх виробництва відповідно до потреб економіки;
- сприяє оптимізації використання ресурсів та управлінню виробництвом продукції. Добре розроблена система підтримки може раціонально розподілити наявний запас сучасних факторів виробництва, а також сприяти збільшенню товарних надлишків шляхом скорочення збитків, що виникають через неефективну незначну обробку, зберігання і транспортування аграрної продукції;
- забезпечує більш високий рівень доходу фермерів. Ефективна система державної підтримки гарантує фермерам кращі ціни на сільськогосподарську продукцію і спонукає до реінвестування свого прибутку в основні засоби для збільшення рівня продуктивності та виробництва продукції.

Рис. 4. Фінансово-кредитні інструменти регулювання ринку органічної продукції

Джерело: вдосконалено та складено авторами на основі [3; 4, с. 51]

Це знову приводить до збільшення проданого надлишку і доходу фермерів;

– стимулює фермерів застосовувати нові науково-технічні знання і впроваджувати нові технології, визначати найкращі шляхи інвестування капіталу у нову техніку та технології на вигідних умовах;

– розширює ринки для реалізації аграрної продукції шляхом доставки у віддалені куточки як всередині, так і за межі країни, тобто, в райони, що знаходяться далеко від виробничих пунктів. Розширення ринку збільшує попит на постійній основі, а отже, гарантує більш високий дохід виробнику;

– стимулює розвиток важливих галузей промисловості. Сільське господарство є сировинним джерелом для легкої, харчової, хімічної галузей виробництва;

– забезпечує зайнятість людей, що задіяні в аграрному секторі – плануванні і виробництві аграрної продукції, зберіганні, пакуванні, транспортуванні, торгівлі тощо;

– підвищує цінність та вартість продукту, що приводить до збільшення валового та чистого національного продукту країни;

– забезпечує кращий рівень життя. Успішне виконання програм економічного розвитку, які спрямовані на зменшення бідності серед сільського населення, зниження споживчих цін на продовольчі товари або усунення економічних втрат, але може бути реалізовано лише за допомогою державної підтримки органічного сектору [6].

Висновки. Таким чином, державне регулювання ринку органічної продукції є надзвичайно важливим фактором для нарощення обсягів виробництва органічної продукції, доступної для широких верств населення, забезпечення попиту населення на органічну продукцію, гармонізації інтересів виробників і споживачів органічної продукції, підвищення ефективності виробництва та посилення конкурентоспроможності органічної продукції на вітчизняному та світових ринках. Розроблений організаційно-економічний механізм державного регулювання ринку органічної продукції здатен забезпечити населення якісними продуктами харчування та сталий розвиток національної економіки в цілому.

Список літератури:

1. Безус Р. Формування організаційно-економічних засад розвитку виробництва органічної продукції : автореф. дис. ... д-ра екон. наук : спец. 08.00.03 / Р. Безус ; Житомир. нац. агрокол. ун-т. - Житомир, 2015. – 36 с.
2. Вдовиченко А. Організаційно-економічне забезпечення ефективного функціонування виробництва органічної сільськогосподарської продукції / А. Вдовиченко // Збалансоване природокористування. – 2015. – № 4. – С. 59–63.
3. Стволюс Н. Формування і реалізація стратегії розвитку органічного виробництва АПК / Н. Стволюс // Ефективна економіка. – 2015. – № 3. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://economy.nauka.com.ua/?op=1&z=3913>.
4. Тютюнник Г. Основи розвитку національного ринку органічного землеробства в Україні / Г. Тютюнник // Галицький економічний вісник. Серія «Економіка та управління національним господарством». – 2014. – Т. 46. – № 3. – С. 46–52.
5. Чудовська В. Організаційно-економічний механізм розвитку виробництва органічної продукції / В. Чудовська // Збалансоване природокористування. – 2013. – № 1. – С. 91–98.
6. Штирхун Х. Маркетингове забезпечення фінансово-економічної безпеки аграрних підприємств / Х. Штирхун // Концептуальні засади формування фінансово-економічної безпеки : [монографія] / за ред. С. Шкарлета ; Чернігів. нац. технол. ун-т. – Ніжин : Орхідея, 2015. – С. 327–335.

Ильчук В. П.

Штирхун К. И.

Черниговский национальный технологический университет

МЕХАНИЗМ ГОСУДАРСТВЕННОГО РЕГУЛИРОВАНИЯ РЫНКА ОРГАНИЧЕСКОЙ ПРОДУКЦИИ

Резюме

Приведена схема решения проблем развития рынка органической продукции в Украине. Определены составляющие государственного регулирования рынка органической продукции. Разработан организационно-экономический механизм государственного регулирования рынка органической продукции.

Ключевые слова: государственно-частное партнерство, механизм, государственное регулирование, рынок органической продукции, органическое производство.

Pchuk V. P.

Shtyrkhun K. I.

Chernihiv National University of Technology

MECHANISM OF GOVERNMENT REGULATION OF THE ORGANIC MARKET

Summary

The scheme of solution of the problems of the organic market in Ukraine has been proposed. The components of government regulation of organic market have been defined. The organizational and economic mechanism of government regulation of the organic market has been developed.

Key words: public-private partnership, mechanism, government regulation, organic market, organic production.